

Bouwen met oog *voor* ————— + faunavoorzieningen

Inspiratie en praktische mogelijkheden
voor natuurvriendelijk bouwen

Meer natuur,
meer leven,
meer woonbeleving.

***Bouwen met oog voor
faunavoorzieningen***

1. Faunavoorzieningen

Met name vogels zijn belangrijk voor de woonbeleving en dragen daarmee, samen met een groene omgeving, in belangrijke mate bij aan het welbevinden van de bewoners van een stedelijk gebied. Een meerwaarde voor de omgeving.*****

Of het nu gaat om vogels in de achtertuin of het vogelvriendelijk maken van een wijk, dan is er een belangrijke vuistregel. Die vuistregel luidt heel simpel: kijk naar de drie V's. Voedsel, Veiligheid en Voortplantingsmogelijkheden.

Voor voedsel en veiligheid is de inrichting (biotoop) van het gebied van belang. Heggen, bomen en struiken (b.v. meidoorn) zijn belangrijk voor de veiligheid van de mussen. Bewoners kunnen voor voedsel zorgen met voederplanken al zal een agrarische omgeving ook daartoe bijdragen.

Voor de voortplantingsmogelijkheden zijn vogelvoorzieningen te integreren in de bouw, zonder concessies te doen aan comfort of afbreuk aan het ontwerp. Met wat fantasie en kleine aanpassingen, die niet veel kosten met zich meebrengen zijn vogelvoorzieningen te integreren in de bouw.

Het Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard (SOHW) heeft in 2010 een Structuurvisie opgesteld, waarin de ruimtelijke ordening voor de Hoeksche Waard tot 2030 staat beschreven. In uitvloeisel daarop is een Uitvoeringsprogramma 2010-2014 opgesteld, waarin onder hoofdstuk 2.8 wordt gesproken over duurzaam bouwen:

“Zowel in de woningbouw en in de glastuinbouw als bij de herstructurering en uitbreiding van bedrijventerreinen wordt “duurzaam bouwen” gestimuleerd, bijvoorbeeld door toepassing van duurzame bouwmaterialen, energiebesparende technieken en specifieke faunavoorzieningen aan gebouwen (bijvoorbeeld nestgelegenheid voor vogels en vleermuizen). Dit moet standaard worden meegenomen in alle nieuwbouwprojecten. Om dit te stimuleren worden enkele projecten gestart.”

Ook het Hoekschewaards Landschap wil daar graag een adviserende rol in spelen en heeft daarom deze brochure samengesteld.

In de volgende hoofdstukken worden de verschillende mogelijkheden aangegeven.

Namens het Hoekschewaards Landschap:

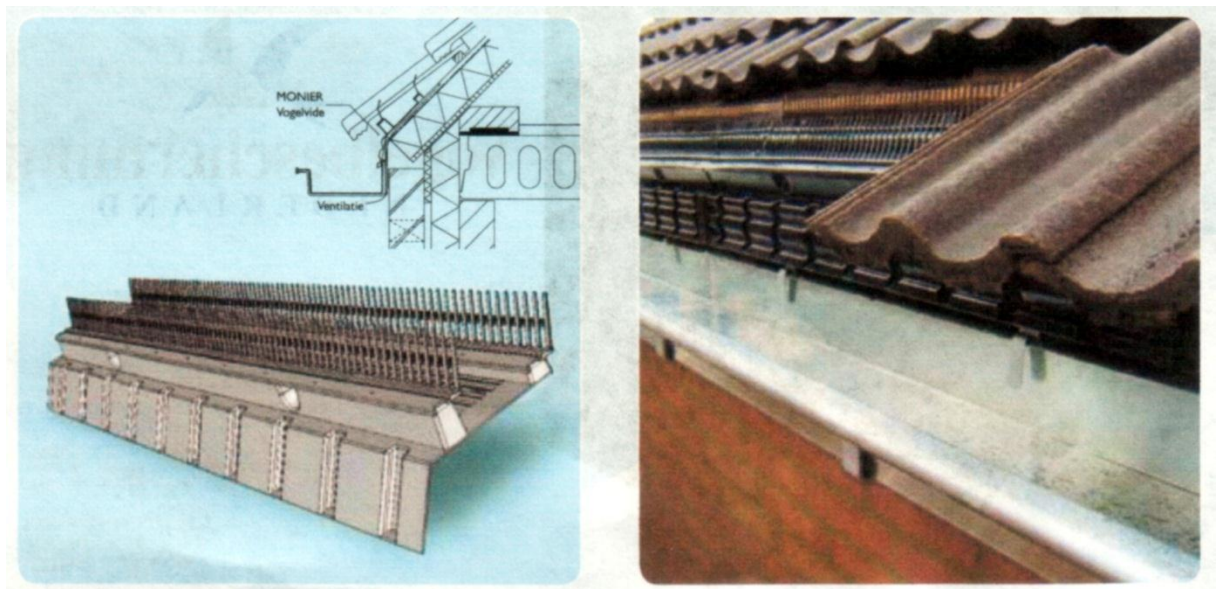
Werkgroep Milieu en Planologie, Martijn Verweijen

Werkgroep Vogels, Ruud Polderman

Zie ook www.hwl.nl

2. Faunavoorziening voor mussen

Met de vogelvide de mus weer onder dak. Deze kunstmatige nestvoorziening is speciaal daarvoor ontwikkeld en getest op een aantal locaties in Nederland. De vogelvide heeft dezelfde functie als vogelschroot, maar biedt tevens nestruimte aan huismussen. De vogelvide moet bij voorkeur over de hele breedte van het huis worden gelegd of, beter nog, in de hele straat.

Een vogelvide vergt geen onderhouden hoeft nooit te worden schoongemaakt. De vogelvide wordt uitsluitend vervaardigd door Monier BV en is verkrijgbaar in de bouwgroothandel. De vogelvide voldoet juridisch en bouwtechnisch aan alle gestelde criteria en kan worden toegepast op grond van artikel 5 van het Bouwbesluit, het gelijkwaardigheidsprincipe. De vogelvide kost ongeveer € 20 per meter (prijs 2009). Dakvoetprofiel, onderste panlat en vogelschroot zijn geïntegreerd in de vide en kunnen in een handeling worden geplaatst. Daardoor is toepassing van de vogelvide in prijs vergelijkbaar met standaardtoepassingen.

De vogelvide is vervaardigd van ABS, hoogwaardige kunststof en kan uitsluitend worden toegepast bij hellende daken met dakpannen. De vogelvide is universeel toepasbaar op tengels of het dakbeschot en kan worden toegepast bij elk model dakpan. Bolle pannen bieden de mussen een grotere nestruimte dan meer platte modellen.

Voor mussen zijn enkele andere mogelijkheden voor inbouw. Er zijn mussenkasten die ook geschikt zijn voor inbouw.

De afmetingen zijn 29 x 16 x 21 cm.

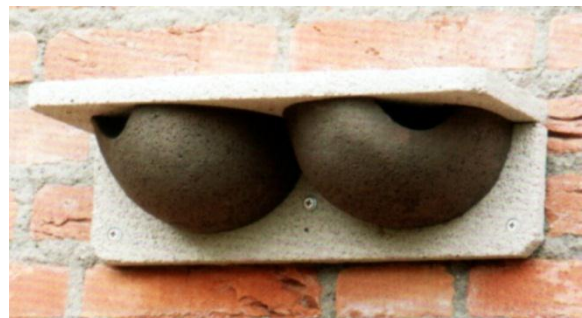

Er bestaan ook dakpannen voor huismussen. Van vrijwel alle reguliere dakpanmodellen bestaan ook nestpannen.

3. Faunavoorziening voor huiszwaluwen

De huiszwaluw is een zomervogel (mei tot september) en overwintert in Afrika ten zuiden van de Sahara.

De nestplaatsen bevinden zich in kleine tot middelgrote kolonies onder een overhang, vaak in de omgeving met water. In de stad betreft het buitenmuren van gebouwen onder overhangende dakgoten of andere uitsteeksels. Het nest wordt gemaakt van modder, verzameld binnen een straal van vijfhonderd meter van het nest. De nestplaatsen zijn vaak vele generaties in gebruik. Er is een uitgesproken voorkeur voor een witte achterkant.

Afmetingen 38 x 16,5 x 12,5 cm

Huiszwaluwnesten zijn niet geschikt om onder de dakgoot boven deuren te plaatsen in verband met de uitwerpselen van de jonge vogels. Voor die plaatsen waar toch sprake is van enige overlast kan een plank uitkomst bieden. Deze kunstnesten in enkele of dubbele uitvoering kunnen het begin zijn van een nieuwe kolonie.

4. Faunavoorzieningen voor gierzwaluwen

Ook de gierzwaluw is een uitgesproken zomervogel (eind april tot begin augustus). De gierzwaluw brengt het grootste deel van zijn leven door in de lucht. Het onderliggende terrein is van minder belang zolang er voldoende voedsel is. De nestplaats in steden is in spleten en gaten in gebouwen, vooral onder daken. Ze broeden meestal in kolonieverband en zijn vrij honkvast. Omdat veel oude gebouwen worden gesloopt moeten ze soms toch op zoek naar nieuwe nestgelegenheden.

Voor gierzwaluwen bestaan speciale dakpannen (nestpannen) die het de vogels mogelijk maken onder daken te broeden. Voor elk type dakpan is een gierzwaluwvariant. Het nest bevindt zich doorgaans op enige afstand van de invliegopening, omdat gierzwaluwen graag in het donker nestelen. Het is gebruikelijk onder de gierzwaluwpan een afgesloten nestbakje van ongeveer twee dakpannen groot te bevestigen. Dat voorkomt dat de vogels zich vrijelijk onder het dak kunnen bewegen.

Een gierzwaluwpan kost ongeveer € 20 (prijs 2009). Omdat gierzwaluwen in kolonies broeden, verdienen meerdere pannen, in groepjes geplaatst op de eerste tot de derde rij dakpannen boven de dakgoot, de voorkeur. Bij dakrenovatie kunnen de gierzwaluwpannen op dezelfde plaats worden gelegd, waar nesten zijn gevonden.

Gierzwaluwen gebruiken in de regel weinig tot geen nestmateriaal en houden hun nest schoon en vrij van uitwerpselen. De nesten hoeven nooit te worden schoongemaakt. Het is zelfs beter dat het spaarzame nestmateriaal blijft liggen.

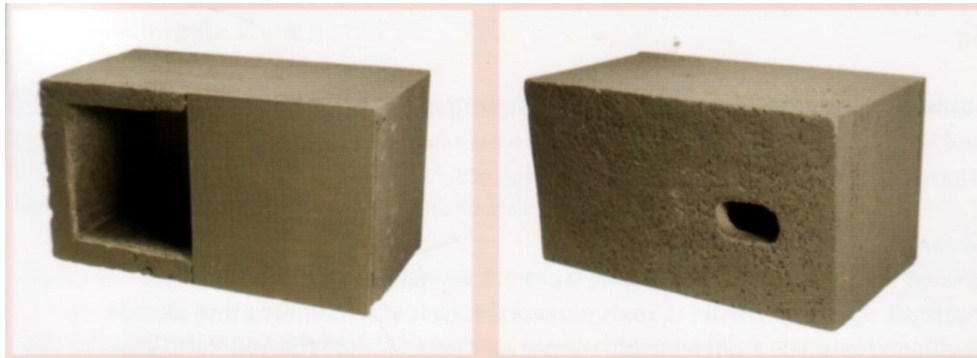
De nestpannen zijn gemaakt van aardewerk of beton. Al deze pannen zijn voorzien van

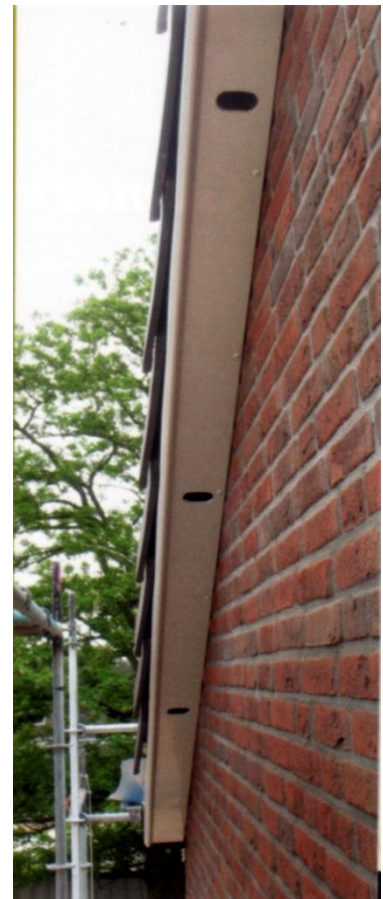
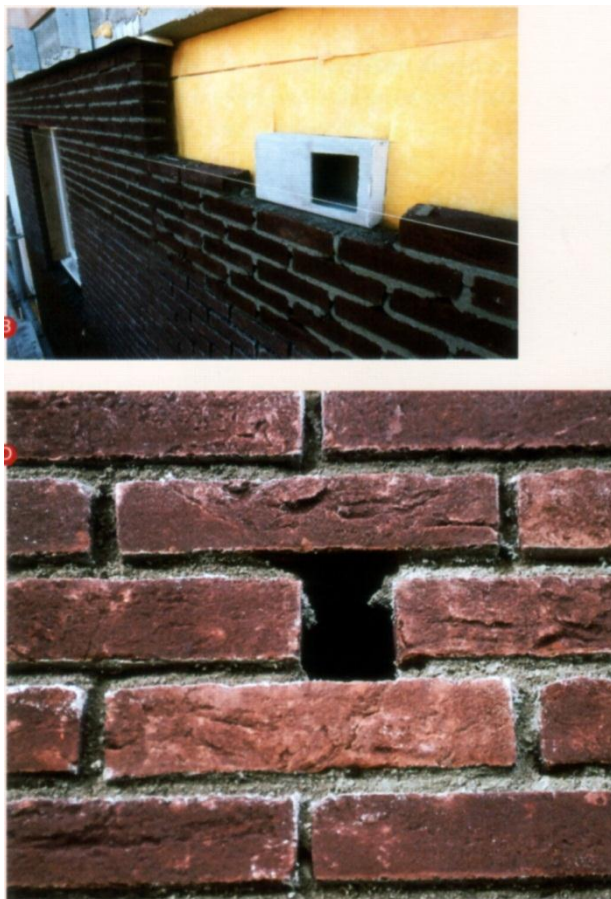
een invliegopening met een huifje of “neus”, waardoor de kans op inregenen of insneeuwen minimaal is. Een gierzwaluwnest tast pannen en pannenlatten niet of nauwelijks aan. Door het plaatsen van een nestbakje wordt aantasting helemaal uitgesloten.

Er zijn ook gierzwaluw neststenen beschikbaar die hun succes bewezen hebben. Een gewone muur komt tot leven met een ingemetselde neststeen. Er bestaan diverse modellen voor allerlei vogels, met name de gierzwaluw. Neststenen laten zich moeiteloos inpassen in nieuwbouw zonder concessies te doen aan het ontwerp en de kwaliteit van het bouwwerk.

Neststenen biedenvogels een broedplaats. Vrijwel alle gierzwaluwen in Nederland broeden in gebouwen. Gierzwaluwen hebben doorgaans moeite met het ontdekken van nieuwe nestruimte. De aanwezigheid van andere vogels kan gierzwaluwen de weg wijzen.

Voorbeeld van een inbouw van een nestkast (onzichtbaar). Tevens een voorbeeld van nestholtes gemaakt in extra dakoverstekken.

De neststenen kosten ongeveer € 20 (prijs 2009). Anders dan nestkasten kan men de neststenen niet van binnen schoonmaken. Voor gierzwaluwen is dat ook niet nodig. De neststenen zijn gemaakt van houtbeton of plantenvezelbeton. Ze kunnen zonder extra bewerking worden ingemetseld en gaan net zo lang mee als het gebouw zelf. Hieronder een voorbeeld van zichtbare ingebouwde gierzwaluw nestkasten.

Nog een gierzwaluwkast die ook geschikt is om in te bouwen.

5. Faunavoorzieningen voor vleermuizen

Op een mooie zomeravond zien we regelmatig vleermuizen rondvliegen, jagend op insecten. Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die 's nachts actief zijn; rond de schemering vliegen ze uit om insecten te gaan vangen.

Vleermuizen zijn de enige zoogdieren die echt kunnen vliegen. Ze kunnen dat dankzij een vlieghuid tussen de voorpoten (met sterk verlengde vingers) en de romp, en tussen de achterpoten en de staart.

Door hun speciale bouw kunnen vleermuizen niet graven en zijn ze op boomholten, gebouwen, grotten e.d. aangewezen. Doordat ze een gemakkelijk beweegbaar skelet hebben, kunnen ze door zeer nauwe kieren (tot 1 cm) kruipen.

Speciaal voor vleermuizen zijn inbouwkasten op de markt.

Alle Nederlandse vleermuissoorten voeden zich met insecten, zoals vliegen, motten en muggen. Twee soorten vleermuizen komen vrijwel overal in Nederland voor: de dwergvleermuis en de laatvlieger. De dwergvleermuis is zo klein dat hij met ingevouwen vleugels in een lucifersdoosje past. De dwergvleermuis en de laatvlieger maken gebruik van schuilplaatsen in huizen en gebouwen. Dat kunnen oude bouwwerken zijn, maar ook nieuwbouwhuizen. Als er maar een beschutte plek te vinden is.

De inbouw vleermuizenkast wordt gebruikt als zomerverblijf, omdat ze in de winter overwinteren in winterverblijven, waar het koel en vochtig is. De aanwezigheid van vleermuizen blijft in deze kasten bijna onopgemerkt. Er kunnen meerdere kasten naast elkaar worden ingebouwd.

6. Groene daken

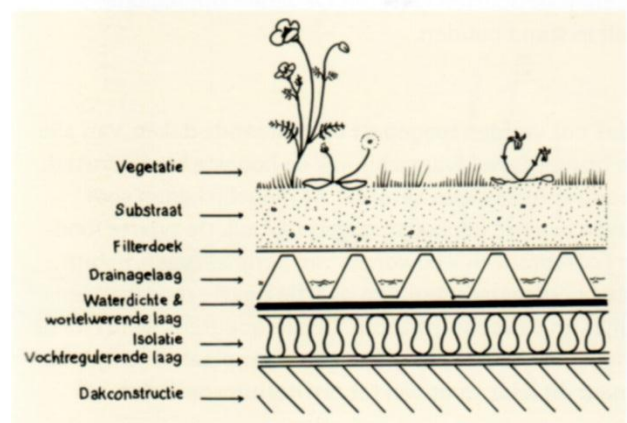
Daken, veelal nog onbenut, bieden een enorm potentieel aan ruimte. Als deze ruimte wordt ingericht, heeft dat veel voordelen voor vogels en mensen. Groene eilanden in een stedelijke omgeving.

Begroeide daken kunnen vogels voedsel bieden, nestgelegenheid en een veilig toevluchtsoord door het ontbreken van roofdieren en verkeer. De waarde als leefgebied voor vogels varieert per seizoen en hangt mede af van de aard van de begroeiing.

Bovendien hebben vogelsoorten zo hun eigen voorkeur. Bepalend voor de rijkdom van het bodemleven zijn vooral de diepte en samenstelling van het substraat, de grootte van het dakoppervlak en de ouderdom van de begroeiing. In het algemeen is een groot dak met variabele substraatdiepte en begroeiing in een climaxstadium voor vogels het meest aantrekkelijk.

Behalve voor de biodiversiteit bieden groene daken ook anderszins veel voordelen voor de leefbaarheid van steden, zoals: waterberging; warmte-isolatie; geluiddemping; winst in gebruiksruimte; reductie stedelijk hitte-eilandeffect; opvang CO₂; rustgevend en bijdrage aan groene omgeving.

Bij scholen kan ook gedacht worden aan het educatieve effect van een groen dak.

De kosten van aanleg zijn afhankelijk van de lokale situatie. Zoals elke vorm van dakbedekking heeft ook een groen dak onderhoud nodig.

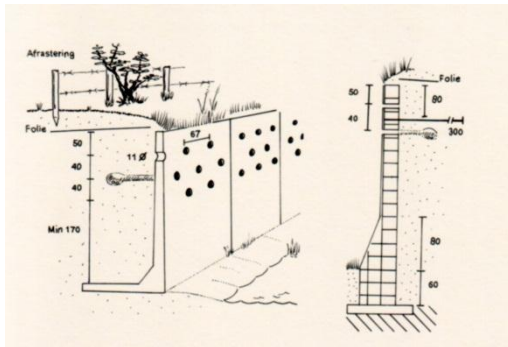
Bij een goed aangelegd dak volstaat een jaarlijkse controle en het daaruit voorkomende noodzakelijk onderhoud. In het algemeen gaat een groen dak langer mee dan een conventioneel dak, omdat het waterwerende

dakbedekkingsmateriaal niet wordt blootgesteld aan de UV-straling.

7. Bijzondere faunavoorzieningen

Naast de faunavoorzieningen die in en op huizen aangebracht kunnen worden zijn er ook een paar bijzondere voorzieningen die meegenomen kunnen worden in een groene, soms waterrijke omgeving.

Huiszwaluwentil

Schuurtje met nestgelegenheid.

Insektenhotel voor hommels en bijen.

Egelhuis

Schuilgelegenheid voor kikkers en padden.

Volledige faunaflat in de gemeente Assen.

Vrijwilligers van het Hoekschewaard Landschap zijn gaarne bereid vragen te beantwoorden of mee te denken bij nieuwe projecten of renovatie. Neem daarvoor contact op met het Hoekschewaards Landschap, www.kantoor@hwl.nl

Bronvermeldingen:

Stadvogels van Jip Louwe Kooijmans, uitgegeven door Vogelbescherming

Bouwprojecten Gierzwaluwen in Amerfoort

Stadsvogels beste burens van Vogelbescherming

Vivara brochures met natuurbeschermingsproducten.